

Багай Н. О.

Верховний Суд, суддя, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права

ДО ПОНЯТТЯ АДАПТАЦІЇ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

Вектори розвитку будь-якої галузі законодавства визначаються передусім розвитком суспільних відносин, певними суспільно-політичними процесами, метою та пріоритетами державної політики у визначеній сфері. З огляду на суспільно-політичну орієнтацію України та її прагнення до євроінтеграції, напрями майбутнього розвитку аграрного законодавства України передбачають подальшу адаптацію його до законодавства Європейського Союзу.

Пріоритетним напрямом розвитку аграрного законодавства України є його адаптація до законодавства ЄС та гармонізація із законодавством європейських держав, що відповідає положенням Закону України від 18 березня 2004 р. «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС» [6], адже адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу.

На законодавчому рівні термін «адаптація законодавства» визначений у Законі України від 18 березня 2004 р. «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», за змістом якого «адаптація законодавства - процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*» [6]. Відповідно до розділу II Закону України від 18 березня 2004 р. «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», *acquis communautaire* (*acquis*) – правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зов-

нішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ [6].

У статті 404 глави 17 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р., зазначено, що «сторони співробітничать з метою сприяння розвитку сільського господарства та сільських територій, зокрема шляхом поступового зближення політик та законодавств» [7].

Н. М. Пархоменко визначає поняття «адаптація» (лат. *adapto* – пристосовую) як «процес пристосування до умов, які змінюються; у міжнародному праві адаптація є процесом приведення національного законодавства до норм і стандартів міжнародного права шляхом удосконалення національного законодавства (внесення змін і доповнень, прийняття нових нормативно-правових актів), укладання або приєднання до міжнародних договорів» [3, с. 338 - 339].

А. Й. Богдан визначає поняття «адаптації національного аграрного законодавства по виробництву сільськогосподарської продукції до вимог законодавства ЄС як пристосування діючих і прийнятих у майбутньому національних спеціальних законодавчих актів, які відповідали б вимогам законодавства ЄС з урахуванням особливостей українського суспільства, умов і змін, що відбуваються в аграрному секторі нашої держави, а також створення належних умов для посилення ролі та підвищення статусу координуючих міжвідомчих органів із використанням принципів механізму спільної аграрної політики країн-членів ЄС у сфері виробництва сільськогосподарської продукції» [1, с. 4].

Т. О. Коваленко зазначає, що адаптація аграрного законодавства до вимог *acquis communautaire* передбачає приведення аграрних законів та підзаконних нормативно-правових актів України у відповідність до 58 нормативно-правових актів ЄС у визначених сферах [2, с. 186].

Аналізуючи співвідношення між термінами «адаптація», «імплементация» та «гармонізація», О. В. Тарасов зазначає, що «адаптація може виступати, але не обов'язково, одним зі способів національно-правової імплементации як міжнародно-правових

зобов'язань, так і формально необов'язкових міжнародних стандартів, міжнародного «м'якого» права та ін.» [9, с. 36]. Водночас, на думку вченого, «термін «гармонізація» стосується не лише національного законодавства, а зачіпає більш широке коло різноманітних корпоративних і технічних норм, стандартів, методологій, практик та ін., що безпосередньо впливає на функціонування економічної системи суспільства» [9, с. 36].

Використання в українському законодавстві поняття «адаптація законодавства» є виправданим і на думку представників аграрно-правової науки. Зокрема, А. М. Статівка та І. А. Шуміло зазначають, що «у двосторонніх угодах про партнерство та співробітництво з ЄС, як правило, використовується поняття «апроксимація законодавства» (від (англ.) approximation – наближення) або «адаптація» [8, с. 209]. Водночас, за твердженням учених, гармонізація є методом створення єдиного правового простору в рамках ЄС, який законодавчо закріплено в Договорі про заснування Європейського Союзу [8, с. 209].

Як зазначає І. В. Яковюк, принципові відмінності між механізмами приведення законодавства держав-членів та третіх держав до норм права ЄС доводять доцільність використання їх різного найменування в межах ЄС («гармонізація») та поза ним («адаптація») [10, с. 41].

З огляду на наведені дослідження учених та з урахуванням змісту нормативно-правових актів національного законодавства з питань євроінтеграції, погоджуємось із науковою позицією щодо доцільності вживання терміна «адаптація» при аналізі зближення, пристосування національного законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Адаптація аграрного законодавства України до законодавства Європейського Союзу – це процес зближення (пристосування) нормативно-правових актів, що регулюють аграрні відносини в Україні, до правової системи Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу, прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ, з метою сприяння розвитку сільського господарства та сільських територій.

Закон «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» відносить до актів первинного законодавства, що є джерелами *acquis communautaire*, такі акти: Договір про заснування Європейського економічного співтовариства 1957 року (з 1993 року – Договір про заснування Європейського співтовариства), Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії 1957 року (далі – установчі договори) з наступними змінами, внесеними Маастрихтським договором (Договір про утворення Європейського Союзу 1992 року), Амстердамським договором 1997 року та Ніццьким договором 2001 року, а також актами про приєднання; Договір про Європейський Союз 1992 року, із змінами, внесеними Амстердамським договором 1997 року та Ніццьким договором 2001 року, а також договорами про приєднання; Договір про злиття 1965 року; акти про приєднання нових держав-членів [6].

Аналізуючи напрямки адаптації аграрного законодавства, А. М. Статівка та І. А. Шуміло виділяють головні завдання цього процесу: 1) адаптація правового регулювання по наданню державної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам; 2) забезпечення введення в економічний обіг земель сільськогосподарського призначення й розвиток іпотечного кредитування; 3) стандартизація й сертифікація сільськогосподарської продукції; 4) приведення у відповідність зі стандартами ЄС законодавства про компанії [8].

Т. О. Коваленко зазначає, що у першочерговому порядку адаптація національного аграрного законодавства до вимог *acquis communautaire* має здійснюватися за такими напрямками: «1) політика якості; 2) органічне фермерство; 3) генетично-модифіковані зернові; 4) біорозмаїття; 5) стандарти торгівлі рослинами, насінням рослин, фруктами та овочами; 6) стандарти торгівлі живими тваринами та продуктами тваринництва» [5, с. 186]. Наведені напрями в цілому відповідають окремим частинам Додатку XXXVIII до Глави 17 «Сільське господарство та розвиток сільських територій» Розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої Закон України від 16 вересня 2014 р. [7].

А. М. Статівка та Л.І. Полухович відзначають також, що членство України у СОТ зобов'язує узгодити вітчизняне законодавство з правом СОТ, зокрема і в частині регулювання сільськогосподарського виробництва [4, с. 239]. При цьому вчені відзначають, що правову базу діяльності цієї організації становлять 56 домовленостей, угод та інших документів, що утворюють єдиний «пакет», тобто при вступі до СОТ будь-яка держава повинна прийняти його у цілому (відрізняються тільки терміни реалізації домовленостей) [4, с. 239].

Постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106 «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» затверджено план заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [5]. Планом заходів передбачено розробку нормативно-правових актів з питань, визначених Додатком XXXVIII до Глави 17 «Сільське господарство та розвиток сільських територій» Розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої Закон України від 16 вересня 2014 р. Реалізація цих заходів у строки, визначені наведеною постановою Кабінету Міністрів України, матиме важливе значення для зближення аграрного законодавства України та законодавства Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Богдан А. Й. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції в Україні у контексті вимог законодавства Європейського Союзу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2010. 20 с.

2. Коваленко Т. О. Адаптація аграрного законодавства України до *Acquis communautaire*: сучасний стан та перспективи. *Пріоритетні напрями розвитку аграрного законодавства і права в сучасних умовах*: матеріали науково-практ. конф. (Харків, 20 квіт. 2018) / за ред. А.М. Статівки. Харків:Юрайт, 2018. С.185-190.

3. Пархоменко Н. М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 338-343.

4. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навчальний посібник / за ред. доктора юридичних наук, професора А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 272 с.

5. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF#Text>

6. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС: Закону України від 18 березня 2004 р. (станом на 04.11.2018 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>

7. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 вересня 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

8. Статівка А. М., Шуміло І.А. Про адаптацію аграрного законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Проблеми законності*. Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2009. Вип. 100. С. 207-217.

9. Тарасов О. В. Адаптація, імплементація чи гармонізація права ЄС? *Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики*: зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. Харків, 2016. С. 30–39.

10. Яковюк І. В. Адаптація і гармонізація законодавства в умовах інтеграції: проблема співвідношення. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 29-42.